

Een monument voor Spinoza

Het is tijd dat Baruch Spinoza in Amsterdam een monument krijgt, vindt de lokale Spinoza Kring. De filosoof stierf op 21 februari 1677, vandaag precies 330 jaar geleden.

Door PAUL STEENHUIS

Het grootste deel van zijn leven (tot zijn 28ste, hij werd 44) leefde Baruch Spinoza, Nederlands beroemdste en radicaalste filosoof in Amsterdam. Hij werd er in 1632 geboren op de plek waar nu het stadhuis de Stopera staat, en woonde waar nu de Mozes en Aäronkerk staat. In 1661 vertrok hij naar Rijnsburg. En vandaag precies 330 jaar geleden overleed hij in Den Haag. Pas na zijn dood werd zijn filosofische hoofdwerk uitgegeven – het was te gevaarlijk om dit tijdens zijn leven uit te brengen.

Spinoza was de 'intellectuele ruggegraat van de Europese Verlichting', schreef historicus Jonathan Israel in zijn boek *Radical Enlightenment*. Omdat het Spinoza was die beweerde dat God niet bestaat, maar dat de natuur God is, dat er geen van God gegeven wetten zijn, dat geopenbaarde godsdiensten mensenwerk zijn – kortom allemaal inzichten die vandaag opnieuw actueel zijn.

„Kijk, Rotterdam heeft de Erasmusbrug, de Erasmusuniversiteit en een standbeeld van Erasmus. Zo moet je als stad omgaan met grote denkers. Daarom”, zegt Frank van Kreuningen, „hebben wij vorig jaar de Amsterdamse Spinoza Kring opgericht, met het doel om Spinoza tot boegbeeld van Amsterdam te maken.” De recente ontwikkelingen, vindt hij, maken dat nodig. Die kring, die hij samen met documentairemaker Haije Bouwman opzette, heeft al verschillende initiatieven genomen. „We organiseren studiegroepen over de teksten van Spinoza. Met het Amsterdamse Spinoza Lyceum willen we een Spinoza-lespakket ontwikkelen voor middelbare scholen. We willen dat er in Amsterdam een Spinozamuseum en een Spinozamonument komt, om het belang van zijn gedachtengoed te onderstrepen. Mensen zijn aangewezen op samenwerking, benadrukte Spinoza. In alles beroept hij zich op liefde en rechtvaardigheid. Hij vindt menselijk verstand belangrijker dan godsdienst. Dat moet uitgedragen worden in deze tijden”, zegt Van Kreuningen.

De eerste stappen om tot een monument te komen in Amsterdam, zijn gezet. De Amsterdamse Spinoza Kring heeft contact gezocht met de Stichting Kunst en Openbare Ruimte, om het plan verder te ontwikkelen. „Het gaat nadrukkelijk niet om een standbeeld”, aldus Van Kreuningen. Amsterdam heeft, bij het Spinoza Lyceum, al een beeld van de filosoof, die onder meer wegens zijn ketterse ideeën in 1656, vorig jaar 350 jaar geleden, verbannen werd uit de Amsterdams Portugees-

ONTWERP YKE SCHOTTEN

joodse synagoge, met de tekst: „Vervloekt zij hij als hij slaapt, vervloekt als hij waakt. Niemand mag met hem spreken, niemand mag met hem schrijven, niemand mag met hem onder één dak verkeren, niemand mag binnen anderhalve meter bij hem zijn of enig geschrift van hem lezen.”

De Amsterdamse Spinoza kring wil nu juist wel graag dat Spinoza's werk gelezen wordt – vandaar ook het verlangen naar een monument. Overigens is die verbanning nooit opgeheven; de kring zou het mooi vinden als de joodse gemeenschap die bij de presentatie van het monument zou opheffen.

Er is inmiddels een comité van aanbeveling voor het Amsterdamse Spinozamonument gevormd, met daarin onder andere oud-politicus Frits Bolkestein, Spinoza-kenner Jonathan Israel en vertaler van Spinoza's in het Latijn geschreven *Ethica* Henri Krop en schrijver Geert Mak. Om verder steun te verwerven geeft Jonathan Israel in juni een lezing over Amsterdam

en Spinoza. En de Amsterdamse Spinoza Kring streeft er naar om dit jaar op de geboortedag van Spinoza, 24 november, dit jaar 375 jaar geleden, de plannen voor het monument te kunnen presenteren. De Belgische Spinoza-kenner Herman De Dijn hoopt dan een feestrede te kunnen uitspreken. Medeoprichter van de kring Haije Bouwman werkt ondertussen aan een documentaire over de Verlichting. En Van Kreuningen, oud-directeur van de Utrechtse academie voor Expressie door Woord en Gebaar, die Spinozakennis verwierf door onder andere studiebijeenkomsten van de Vereniging Het Spinozahuis in Rijnsburg, heeft ook nog een persoonlijke wens: „Laat ze het Waterlooplein, waar Spinoza woonde in Amsterdam, omdopen tot het Spinozapplein. Spinoza is voor ons belangrijker dan zo'n veldslag van Napoleon, zou ik denken.”

Meer informatie over de ASK op www.amsterdamsespinozakring.nl